

Szabolcs András

ÚJ HÁZ A RÉGI HELYÉN

Alig telt el a bevándorolt Opperl Károly halála utáni gyászév, 1888. október 30-án Luperszbeek Terézia, a család összetartója és gondozója követi férjét. Két gyermeke, menyje, nyolc Opel és egy Amntmann unoka gyászolja. Férje mellé temetik és a sírköre ráveszik az ő adatait is.

Az Opel család második generáció, már itt született fia anyanyelvét még beszéli ugyan, de már hibásan, s magát magyarnak vallja. Apja halála után leginkább a közügyekkel törődött, a városi közéletben találja meg életcélját. Délelőtti rendszert a városházán tölti, és csak délután dolgozik a műhelyben. Ifjabb Opperl Károlyt (ő már így nevezte magát) városzerte jó kedélyű embernek ismerték, de gyermekei visszaemlékezéseiben szigorú családapaként, alkalmazottai erélyes főökként emlegették. Jenő fia, aki a legtöbb adatot őrizte meg édesapja életéből, úgy írta le: „Az Amazon sarkáig derűs, mindenki által kedvelt közéleti férfiú, akinek arcán mindig ott volt a mosoly, a Georgikon utcába befordulva arcvonásai megkeményedtek, szemei szigorún néztek előre és egyszeriben átváltozott drákói szigorú pater familiássá...”

Valamikor a századforduló táján neveztek el az egykori Tanárok -, majd Nagykanizsai utcát Georgikon utcának. A Lóczy Lajos által 1900 körül tervezett térképen már ezen a néven szerepel. A régi 532. házszám alatti telken 1890-ban álló két épületet lebontották, és helyükre épültek fel az új lakóház, a műhelyek és a kocsiszín. Az építkezés költségvetése 11.125 osztrák értékű forint volt. A bontást 1896 márciusában kezdték Mencz Árpád építést vállalkozó emberei, és 1897. január 2-án már az építkezés végszámláit is rendezték, ami azt jelenti, hogy a két darab 4-4 szobás lakást, a két szobás manzard részt, a 15,20 méterszer 5,70 méteres műhelyeket a szerződésnek megfelelően, hét hónap alatt felépítették.

Opperl Károly ekkor már tekintélyes polgára városának. 1896. augusztus 31-én kelt rendeletével a vallás- és közoktatásügyi miniszter a keszthelyi polgári leányiskola gondnokságának rendes tagjává nevezi ki. A kereskedelemügyi miniszter 1897. február 2-án kelt levelében arról értesíti, hogy „ő császári és apostoli király Felsőge”, az 1896 évi ezredéves országos kiállítás körül kifejtett kiváló működéséért legfelsőbb elismerésben részesítette.

Nem feledkeznek meg közvetlen szomszédairól sem; megszervezi, hogy a Deák Ferenc utcai betorkolástól, a már meglévő csatorna helyett 40 centiméter nyílású csatornát építsenek. Ez 1899 március havában el is készült. Kortörténeti dokumentum a család „levéltárában” maradt árajánlata, amit 1898. decemberében írt le Veháp Lajos közművesmester. Két mondatát idézem: „A Georgikon utzában építendő csatornyára vonatkozólag a Szt. János és Flórián szobrok alatti hid aljának leméltése.....” Majd később: „Megjegyzendő, hogy a csatornya fölmérés a következők: A két szobor alatti hid

hossza 15.60, a szobortól Völtner kapujáig 157 méter...” Ezek a szobrok vigyázták a nevezetes útkereszteződést, majd elvándoroltak innen, el is bujdoskoltak a jó keszthelyiek elől, míg végre napjainkban a karmelita bazilikát őrzik.

Társadalmi munkájának elismeréseként a keszthelyi Iparos Tanonciskola felügyelő bizottságának elnökévé nevezik ki. Ebben a tisztségében 1898. március 4-én 100 forintos alapítványt létesít azzal a céllal, hogy annak kamataiból minden évben az ipariskola legjobb szakrajzolójának adjanak. Az alapító levél szerint: „...a rajz nemesíti az érzést és a jó ízlésre éppen az iparosnak van a legnagyobb szüksége...” Az alapítványért a vallás és közoktatásügyi miniszter elismerését közli 1259/1898 számú levelében dr. Ruzicska Kálmán királyi tanácsos, tanfelügyelő.

Ipartestületi elnökként a keszthelyi Kereskedők Társulatával egyetértésben, szorgalmazza, hogy a város képviselőtestülete hozzon határozatot „...a város területén buzgárként felszaporodó házaló kereskedés megszüntetése s illetve szabályozása tárgyában.” Mivel a képviselőtestület erre nem volt hajlandó, a Kereskedelmi és Iparkamara Sopronban székelő vezetőségéhez fordult segítségért. Javaslattal készített az Ipartestület szállójának és munkaközvetítő intézetének ügyében. 1900 márciusában javasolja egy Ipartestületi Nyugdíjalap létesítését. (Ez a terve nem valósult meg.)

1901-ben adja férjhez idősebb leányát, Augustát Szenthe Károly postatiszthez. A megöröztöt kelengye-leltár közlése érdekes adaléka lehetne egy külön helytörténeti tanulmánynak. Terjedelme miatt itt nem közölhető.

Opperl Károly általában rátartó ember volt, csak akkor vállalt bármilyen hivatalt, ha arra egyhangú szavazással hívták meg. Az Ipartestület elnöki tisztségét két cikluson keresztül töltötte be, a harmadik ciklusban, mert ellenszavazat is volt, visszalépett.

Irtunk már arról, hogy az Oppelek alkalmazottaikat családtagként becsülték meg, 1902. augusztus 16-án Crha József segédjük 15 éves szolgálatát megünnepelték. Ez alkalommal Satrál Andor keszthelyi fényképésszel arcképet csináltattak róla és azt a családi iratok közt megőrizték. A jubiláns elegánsan öltözve, sétatálcát és kalapot tartva kezében, kipödrött bajusszal akár divattörténeti dokumentum is lehetne.

1904. január 16. jelentős dátuma az akkor már 72 éve fennálló Opel-Opperl műhelynek. Ekkor történt a második nemzedék-váltás. Opperl Károly átadja műhelyét másodszületett fiának, Ödönnek. Az átadási jegyzék 31 tételben sorolja fel az átadott gépeket és szerszámokat, értéküket 400 koronában állapítva meg. Harmincnyolc tételben van feltüntetve az átadott anyag 487 K.17 fillér értékben. A leltári értéket a fiú 1905. augusztus 19-ig, az átvételtől számított másfél év alatt készpénzben kifizette.

Az apa és fia között megkötött szerződés, annak ellenére, hogy az átengede-

dés csak ideiglenes, és csak arra az időre érvényes, amíg a legidősebb fiú, Géza meg nem gondolja magát és hajlandó az ipart folytatni, mert abban az esetben őt illeti a műhely, nehéz feltételeket tartalmazott, a műhelyben volt ingókért kifizetett összegben felül, a műhely használatáért évi 780 koronát és 25 öl tűzfát köteles apjának fizetni. A cég neve: Opperl Károly és fia kocsigyártó, nyerges, kárpitos és szíjgyártó műhelye néven továbbra is megmaradt.

Nem teljesen jogos nemzedék-váltásról írni, bár de facto, a fiú átvette a műhelyt, de jure ezt nem okmányolták. A megállapodást csak apa és fiú igazolták aláírásukkal. Az igazi nemzedék-váltás majd akkor lesz, amikor a cégtábláról lekerül az apa neve.

Opperl Ödön 1888-ban végzi el a polgári iskola negyedik osztályát. Valószínű, azonnal belépett a műhely dolgozói közé, ahol már gyermekkorban is szívesen dolgozott az akkor még élő nagypapja mellett. Tanonc idejét 1890. október 1-től 1891. október 1-ig apja műhelyében töltötte. Elvégezve az iparostanonc iskolát még három évig a családi műhelyben dolgozott, mint segéd. 1894. VII. 16. és 1895. IV. 13. között az ausztriai Nesseldorfban lévő kocsigyárban, Schustola és társa cégnél tanulja a fogatlakkozást és a kocskészítést. 1896. október 1-jén bevonul a magyar királyi pécsi 8-as számú huszárezredhez. Keszthelyre osztják be az ott állomásozó 5. század állományába. 1898. X. 7-én, mint tartalékos huszár tizedes szerel el. Követve iparos ősei szokását 1901-ben vándorútra indul, Grácban három és fél hónapot dolgozott. Később meglátogatja Salzburgot, Münchent, Nürnberget, Frankfurt am Main, Würzburgot, Köln, Düsseldorfot, Geisdorfot, hannoveri, Brémát, majd ősei városát Hamburgot, s onnan Berlinen, Drezdán, Prágán, Pozsonyon keresztül tér haza. Idehaza újult erővel lát a munkának, külsországi tapasztalatait meghonosítja, segéd társait is beavatja az új eljárások használatába.

Opperl Károly 61 éves volt, amikor az üzlet vezetését átadta. Azt gondolhatná bárki, hogy elérte a korhatárt, ideje nyugdíjba menni. Az iparosoknak azonban a múltban nem volt nyugdíjbiztosítása, csak valamelyik biztosítási ügynök rá nem beszélte őket. Opperl Károly nem akart tovább a műhelyben dolgozni, s úgy határozott, hogy minden idejét közéleti teendőinek ellátására fordítja.

Ekkoriban lett részvényese és igazgató-sági tagja a Keszthelyi Takarékpénztárnak, aminek főrészvényese a Reischl család volt, majd ugyanezt a tisztséget vállalta a Keszthely-vidéki Takarékpénztárban is. Életmódján csak annyiban változtat, hogy szokása szerint délelőtti a városházán tölti, és délutánonként nem a műhelyben, hanem az Ipartestületben foglalatoskodik. A keszthelyi járás főszolgabírója 1907. február 12-én ki-nevezi iparhatósági biztosnak.

Opperl Ödön 1907. július 22-én köt házasságot a mórchidai evangéli-

kus lelkész leányával, Kovács Irénnel. Az ifjú mester is fejleszti a Georgikon utcai ipari üzem helyiségeit. A telek nyugati falánál egy műhelyt, raktárt és irodát magába foglaló féltetős, padlásos épületet emeltet. Tisztességesen fizeti az apjának a kialakított műhelybért, így Oppel Károly anyagi gondoktól mentesen folytathatja közéleti tevékenységét.

Mint az Ipartestület elnöke szervezője, vezetője lesz az Ipartestület Unterberger kultuszának. Unterberger Ferenc, akinek előzőleg Moszkvában, Szentpéterváron és Berlinben is voltak lakatos, fegyverkovács műhelyei, s ezekkel nagy vagyont gyűjtött, idősebb korában Keszthelyre költözött. A jótékonykodó iparost községi előjáróvá, majd kórházi gondnokká is megválasztották. 1892. február 22-én halt meg, jelentékeny vagyonát a városra és az Ipartestületre hagyományozza, *azzal* a céllal, hogy annak kamataival a szegény sorsú városlakókat, elszegényedett iparos özvegyeket és árvákat kell támogatni. Az ingó és ingatlan vagyon értékesítéséből származó összegeket és a kézpénzt alapítványba fektették, kamatainak szétosztása évente az adományozó halála napján tartott ünnepségen történt. E nap estéjén az Ipartestület tagjai emlékvacsorára gyűltek össze és a kijelölt szónok az „Unterberger serleggel” (köznyelven csak „Bilikom”-nak tisztelték) a kezében emlékbeszédet tartott. Több éven keresztül Oppel Károly tartotta ezeket az emlékbeszédeket. Több beszédének kéziratát őrzi a család. Az elsőt 1899. február 23-án, az utolsót 1909. február 27-én hallgatták meg iparosaink.

Oppel Károly nem volt katona, apja egy vagyont áldozott arra, hogy a katonai szolgálat alól felmentesse, most azonban büszke arra, hogy fiai közül négyen is katonai szolgálatot teljesítettek. 1910. november 4-én a tartalékos tisztnek tisztí szemlén kellett megjelenniük és ez alkalommal díszegyenruhát kellett viselni. Ernő, Jenő és Imre közös fényképet készítettek, és ezzel ajándékozzák meg apjukat.

1911. december 19-én újabb megbecsülés éri, Zala vármegye főispánja a keszthelyi polgári iskola gondnoksága tagjává nevezi ki. Ezekben az években közbecsülésben és tiszteletben élte napjait. Gyermekei sorsát már elintézte. Szívesen emlegette: „Mint iparos fel tudtam tisztességesen nyolc gyermeket nevelni, mit nem tudtam volna megtenni, ha hivatalnok lettem volna.” Az igazsághoz tartozik azonban az, hogy felesége, Turtsányi Anna Júlia a Berzsényi és a Turtsányi vagyonból jelentős összegeket örökölt, amit felemésztettek a gyermeknevelés költségei. De a fiúk maguk is segítettek iskolázatásuk költségeinek megszerzésében. Ernő mint postatiszt végezte a jogi egyetemet, Jenő nyaranta gazdag földbirtokosoknál nevelősködött és Imre részint ösztöndíjak elnyerésével, részint festményeinek eladásából szerzett pénzt továbbtanuláshoz.

Oppel Károly sokfelé ágazó közéleti tevékenysége közben sem feledkezett meg evangélikus hitéről. Apja nyomdokait követve igyekszik összetartani hirtsorsosait s buzgó munkálkodásának eredményeként 1909-ben megalapítják a keszthelyi evangélikus szórvány gyülekezetet. Az egyházi közgyűlésen Magyar Miklós kapolcsi lelkész, a zalai egyházmegye esperese elnökölt, aki

Opper Ödön keszthelyi katonaidéje idejében

előadásában megemlítette, hogy Keszthelyen a múltban volt már evangélikus gyülekezet, de az a szomorú körülmények miatt megszűnt. A gyülekezet Opper Károlyt választotta gondnoknak.

Eletének utolsó éveit is tevékeny közéleti munkával töltötte. Szülővárosát nagyon szerette és híven szolgált. Megbecsülte iparos társait, szíve szerint minden fiából iparost nevelt volna - ezt sokszor hangoztatta - csak feleségének más irányú vágyai, aki fiaiból értelmiségi embereket akart nevelni, akadályozták meg ebben. Nem sokra tartotta a tisztikart, de a hivatali állásokat sem. Mindkettőt cifra nyomorúságnak mondta. Ennek ellenére, amikor fiainak előmenetelük érdekében szüksége volt a támogatására, szívesen fordult ismerőseihez. Géza fia ügyében Szalay Péter kereskedelmi minisztériumi államtitkárhoz, Imre ügyében a Budapesten székelő evangélikus püspökhöz és a Budapesti Fasori Evangélikus gimnázium igazgatójához írt leveleket.

Az első világháború kitörése aggodá-

Orha József iparossegéd

lommal töltötte el. Nem a haza sorsa izgatta őt, hiszen ki gondolt volna akkor arra, hogy milyen szörnyű kataklizma éri honunkat; katonaköteles felnőtt fiait féltette.

Talán életének utolsó örömét jelenthette viszont a „Balatonvidék” hetilap 1915. január 3-i számában megjelent kis hír: „A király megparancsolta, hogy Opper Imre tartalékos hadnagynak az ellenség előtt tanúsított vitéz és önfeláldozó magatartása jutalmául, legfelsőbb dicsérő elismerése tudtul adassék..” Az újság szerkesztője tudhatta már, hogy Opper Károly akkori egészsége állapota nagyon megromlott, s e hírrel is segíteni kívánta őt a betegség elleni küzdelmében.

Ő maga is számolt közeli halálával, mert 1915. februárjában elkészült a általa megrendelt családi kripta. Pár nap múlva ő költözik bele örök nyugalomra.

Opper Károly 1915. március 8-án halt meg.

Az új Opper házra újból felkerült a gyász dísze. A kaput bevonták ezüst sujtásos fekete lepellel, a ház elé ismét odaállt az üveges gyászhintó, de ezúttal már szerényen csak két

A harmadik nemzedék 1910. november 7-én

lő volt eléje fogva. Opper Károlyt gyászolta a felesége, nővére, nyolc gyermeke, négy menyje és hét unokája.

Fiai közül négy a harctéren volt s ketten nem is érkeztek meg a temetésre. A Keszthelyi Hírlap 1915. március 14. számának 4. oldalán számolt be a gyászbeszéről: „Érdemekben, munkásságban, hazafiúi és polgári érényekben gazdag életét fejezte be március 8-án Opper Károly 71 éves korában. A boldogult nagy tisztességben élt egész életében és a tekintélyét önmaga szerezte meg polgári érényeiével. Nyolc élő gyermeket nevelt fel a hazának, hat fiút, két leányt. Iparát felvirágoztatta s jó módon élt. A város képviselőtestületének, előjáróságának, talán önállósága kezdő éveitől számítva mindenkor buzgó, közügyekért is tenni, áldozni tudó tagja volt. Mint családapa és józan életű polgár mintaszerű életet élt. Helyettes városbírája volt városunknak. ...”

(A befejező részt hatodik számunkban közöljük.)